

УДК 123.1; 140.8

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.2>**В. А. Дранник**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6704-0432>

викладач кафедри філософії

факультету соціології і права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Т. М. СвідлоORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4418-0109>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії

факультету соціології і права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПОТЕНЦІАЛ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ У ПОДОЛАННІ ДЕСТРУКТИВНОСТІ ПЕРМАНЕНТНОЇ ТРИВОЖНОСТІ

Постановка проблеми. Для розвитку будь-якого суспільства важливою є висока продуктивність праці кожного індивідуума. Це можливо лише тоді, коли людина займається діяльністю, яка їй до вподоби. Перманентна тривожність сьогодення тягне людину у глибочинь деструктивності, робить її нещасною. Допомогти вийти з такого стану може конструктивна творча праця, адже займаючись улюбленою справою, людина активізує свій творчий потенціал, отримує задоволення від процесу і результату своєї діяльності, стає щасливою сама і заряджає позитивом оточуючих. Фундаментальними у цій царині є роботи великого українського філософа Григорія Савича Сковороди. Основні принципи, закладені Г. Сковородою, знайшли своє відображення і в реаліях сьогодення. Ми репрезентуємо традиції української культури, української філософії, її насиченість етичною проблематикою, яка поступово охоплює все наукове товариство, виливаючись у вимогу етизації науки. Одним із ракурсів цього процесу є вміння орієнтуватися в потоці інформації сучасного інформаційного суспільства, не загубитися в його тотальності, вижити, та ще й в супереч всьому стати щасливою людиною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні цієї теми, окрім робіт самого Григорія Сковороди, ми звернули увагу на наукові розробки та положення деяких авторів, що вивчали його погляди: Ю. Бродецька (гносеологічна спадщина), Н. Кабусь, С. Новосад (розвиток творчих здібностей), В. Смаль, І. Табачников (педагогічні ідеї Г. Сковороди) тощо.

Основою нашого дослідження слугували останні дослідження і публікації науковців, таких як Н. Вандишева-Ребро та М. Міщенко (ставлення до праці), Н. Кузнецова (творчість та

креативність), С. Куркіна та В. Журавльов (професійна компетентність), М. Ліпін (творчість та креативність), О. Пономарьов та М. Черемський (творчість та становлення особистості), Л. Сіра (творчість запорука щастя), Л. Харченко (ціннісні виміри щастя), Дж. Гілфорд (творчість), М. Бердяєв (творчість) та інші.

Метою статті є обґрунтування потенціалу творчої праці у подоланні деструктивності перманентної тривожності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вклад Григорія Савича Сковороди в українську філософію неоціненно багатий. Його спадщина завжди привертала увагу вчених. Його система поглядів знайшла своє використання серед гуманітарних наук. На протязі багатьох років він досліджував поняття сродної праці, творчості та їх вплив на формування вільної людини, щасливої особистості.

Центральним задумом філософських умовиводів мислителя є його ідея про три світи (мікросвіт, макросвіт і світ Біблії), дві натури (зовнішнє – матеріальне і внутрішнє – духовне) та ідея спорідненої праці – навколо яких існує багато різноманітних думок. Це як велика система, як інь і янь, в якій одне переходить в інше і навпаки.

Григорій Сковорода наголошував, що тільки займаючись працею до якої людина має хист – вона здобуде щастя у житті. Як зазначає Л. Харченко «...на думку Г. Сковороди, праця – це природна потреба людини і шлях до щастя, але за умови, що вона є вільною і відповідає нахилам кожної людини. Праця, споріднена природі людини, приносить не тільки втіху і насолоду їй самій, але й найбільшу користь усьому суспільству, тобто мислитель підносить значення вільної, спорідненої праці як для окремої людини, так

і для цілого колективу, для раціональної перебудови всього людського життя» [8, с. 332].

Людина повинна душею приймати свою трудову діяльність, бути органічно пов'язана з нею. Людина повинна знайти себе в діяльності, працювати, інакше і їй погано буде за те, що вона не вкладається у діяльність на 100 відсотків і робить її через силу, неохоче – і суспільство не отримає продуктивний результат її роботи. Нелюбов, не прихильність до трудової діяльності, якою людина змушує себе займатися, приносить їй лише шкоду.

Головне завдання людини – стати людиною, а значить не розгубитися, не загубитися, не втратити себе. Більш людського і людяного, ніж трудова діяльність, у світі нема. Кожна людина заслуговує на те, щоб при будь яких обставинах займатися в житті тим, що приносить задоволення. Тому що, як зазначає М. Ліпін, «творчість не існує у вигляді певного інструменту, що може бути відділений від людини та тих суспільних відносин, в яких вона перебуває. Присутність творчості безпосередньо репрезентована у способах буття людини і її відносинах з іншими людьми. Тому творчість обов'язково супроводжується зміною людини і суспільства» [5, с. 83].

Змінюється відношення до праці – зараз вона сприймається, як засіб здобутку матеріальних благ. Але ставити наголос тільки на матеріальних вигодах і не мати час на духовний розвиток неприпустимо, це веде до деградації людської духовності. Якщо людина формально відноситься до своєї праці, то цим звужує свою мотивацію не тільки до самої праці, але й до життя загалом.

Як зазначають С. Куркіна та В. Журавльов, «одним з головних факторів здатності до праці є творчий потенціал робітника. Він визначає здатність підходити до своєї праці креативно, вивчаючи і перетворюючи її характер, технологію, організацію. Отже, можливість застосовувати творчий підхід в роботі – є важливим і найбільш динамічним показником здатності людини до праці» [4, с. 122]. Характеризуючи значення творчого потенціалу необхідно наголосити, що людський настрій та дії людини змінюються в позитивну сторону. Люди, які виконують спільну творчу роботу в колективі, спілкуючись один з одним, демонструють, що вони не ізольовані істоти, а об'єднані однією метою, в процесі комунікації впливають один на одного та проявляють свою особистість, що об'єднує і цементує колектив і робить працю цікавішою.

Творчий потенціал людини є сукупністю усіх творчих відносин. Прояв творчості у праці є фундаментом становлення успішної людини, адже «...творчість спрямована на створення того, що буде у майбутньому» [2, с. 218]. Якщо ж на протязі всього свого життя людина не знайшла собі заняття по душі або не знайшла позитивні пере-

конання стосовно тієї роботи, яку має зараз – проявивши креативний або творчий порив, то вона просто не буде і не може бути щасливою. Звідси індивід втрачає свою самодостатність та значимість, оскільки ті або інші його таланти, здібності, хист до чогось, можуть не проявитися або бути не покликани до життя. Це може призвести до того, що людство втратить нерозкритий або незагребуваний, в силу якихось обставин, талант. Н. Кузнецова наголошує на тому, «...що творчість уособлює в собі спроможність людини породжувати щось нове і, виходячи з цього може розглядатися як процес продукування ідей чи створення винаходів, наповнених певним змістом і які є оригінальними та індивідуальними» [3, с. 112]. Але істинна людська сутність проявляється у творчості, і тільки тоді, коли людина творить задля і на благо інших людей.

З повним правом можна стверджувати, що головний сенс життя людини – жити так, щоб відчувати себе щасливою людиною. Шлях до щастя Г. Сковорода бачив у сродній праці. Сродна праця це людське покликання, природна схильність до діяльності, яка їй призначена. Це діяльність, яку людина виконує із задоволенням – творить і тим самим виходить на найвищий рівень свого життя та духовного розвитку.

Кожна людина на протязі свого життя проходить різні етапи щодо наближення до праці, яка їй буде до душі. Н. Вандишева-Ребро та М. Міценко зазначають, що «праця – елемент розвитку людини, що забезпечує самостійність, творчість, індивідуальність, практичні вміння, терпіння, розвиток здібностей та індивідуальних особливостей в поєднанні з соціалізацією» [1 с. 34]. Однією із ознак того, що людина займається не своєю справою – це прояви тривоги та страху. Але найстрашніше, коли людина так і проживе все своє життя у вічних пошуках і не набуде щастя у діяльності до вподоби. Буває так, що людина все життя займається справою, яка їй чи не до вподоби, чи вже перестала подобатися. Але вона вимушено її робить тому, що боїться втратити роботу. І кожен день вона формально, машинально, без натхнення робить те, що займає все її життя і тим самим відкладає на потім своє життя, свої таланти, те, чим вона дійсно хоче займатися, але не має на це часу.

Поза сумнівом, коли людина виконує роботу, яка їй не до вподоби – це погано. Але в умовах усвідомлення неможливості мати діяльність, яка приносить задоволення і, як наслідок, пригнічений та негативний стан стосовно цієї ситуації, відбувається подія, яку можна охарактеризувати, як «негатив притягує негатив». Пригнічений стан притягує до людини все нові і нові відчуття (образа, гнів, депресія, тривога). Іншими словами, людина не керує своїм життям та можливістю обирати улюблену діяльність, а задовольня-

ється тим, що в даний відрізок життя їй доступне. В результаті, вона буде повністю поглинена черговими негативами, буде себе жаліти та зосередившись на цьому не буде бачити нічого хорошого навкруги. На думку представників екзистенціалізму (а філософію Г. Сковороди, як і всю українську культурну традицію, по праву вважають екзистенційною), справжнє, істинне людське буття починається з тривоги (і як «буття – до – смерті», і як «свобода – до – смерті»), з чим не можна не погодитися. В сучасних умовах людина має страшний емоційний тиск зі сторони зовнішніх обставин, що від неї не залежать, і такого деструктивного впливу годі чекати від інших, не менш трагічних і травматичних ситуацій. Проте деякі трагічно-травматичні ситуації можуть виходити на рівень загальнолюдської трагедії, а особливий їх цинізм полягає у неприкритому і агресивному просуванні ідей, які нав'язують підміну цінностей, коли зло подається як добро. Утримати себе в руках в такій ситуації, можливо лише через протиставлення деструктивному конструктивне (величне і прекрасне).

Як зазначає Л. Сіра «...інтерес і натхнення стають основними попередниками творчості на шляху до щастя. Творчість здатна викликати радість, пробудити захоплення надати задоволення, дарувати блаженство, привести до пізнання, збільшити чуттєвість, відродити втрачений інтерес, підвищити рівень інтелекту, розвинути фантазію, креативні здібності, осяяти, надихнути, та здатна до трансцендування на більш високий рівень буття, і як наслідок – відновлюючи, зробити більш щасливою» [7, с. 26]. При демонстрації в процесі роботи всіх своїх навичок на новому місці та для підтримання в собі високого рівня мотивації до праці є обов'язкове врахування рівня захвату від праці. Чим вищий рівень захвату від праці, тим вища мотивація до праці. Як зазначають О. Пономарьов та М. Черемський: «в умовах ринку та відповідного загострення конкуренції успішність професійної діяльності фахівця істотною мірою залежатиме не тільки від його компетентності, але й від інноваційної спрямованості його мислення і розвитку креативних здібностей. Ці якості в їх системній цілісності утворюють особистісний потенціал фахівця, реалізація якого стає результатом його становлення як професіонала й особистості» [6, с. 64-65].

Творчий потенціал серед різних чинників щодо рівня мотивації до праці відіграє один із головних чинників і є більш продуктивним, ніж матеріальна зацікавленість. Перетворення праці на творчість передбачає якісні зміни у змісті, формі та характері праці. Це є більш дієвим та потужним, ніж матеріальна винагорода. Коли людина перетворює свою працю на творчість, у неї виростають крила. Творити – це проявляти любов до

всього оточуючого, до світу. Розкриваючи себе творцем в процесі роботи, людина одночасно об'єднує три важелі мотивів до праці – моральне, матеріальне, особистісне, підносить їх на новий рівень творчої діяльності. Цікавими для ознайомлення тут будуть роботи щодо творчості М. Бердяєва [9] та Дж. Гілфорда [10].

Проведене дослідження дає нам змогу виділити орієнтири, за якими людина зможе побачити, розпізнати, акцентувати увагу на своєму призначенні знайти щастя, розкрити свій творчий потенціал і творити:

1. Моральне вдосконалення
2. Повсякчасне творення себе
3. Постійний розвиток
4. Життя за покликанням серця
5. Не керуватися помилковими цінностями
6. Духовний розвиток ставити вище над матеріальним
7. Легкість, веселість життя
8. Помірковані кроки
9. Завжди прагнути до пізнання істини
10. Не старіти думками
11. Духовне самовдосконалення (самоствердження)
12. Душевна рівновага
13. Душевний спокій
14. Душевний мир
15. Не обмежувати себе у пізнанні
16. Здатність радіти усьому.

За цими критеріями можна зрозуміти – знайшла людина своє призначення (покликання) чи ні.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Таким чином, сенс життя кожної людини полягає в тому, щоб бути щасливою. Щастя можливе тільки тоді, коли людина прислуховується до себе і знаходить своє призначення в житті. А коли людина знаходить своє призначення і займається улюбленою справою, то вона розкриває свій творчий потенціал.

Існує нагальна потреба у розробці методик, тестів щодо знаходження первинних здібностей особистості стосовно її майбутніх талантів або схильностей та обов'язковому використанні цих методик при виборі життєвого шляху людини, трудової діяльності, прагненні до щасливого і радісного життя.

Література

1. Вандишева-Ребро Н., Міщенко М. Ставлення до праці в українській культурі: від «сродності» в філософії Г.С. Сковороди до сучасних інтерпретацій. *Українознавчий альманах*. 2020. № 27. С. 32–36.
2. Горбенко Ю.Л. Розвиток творчої особистості на засадах рефлексивного підходу. *Проблема мотивації особистості в сучасному освітньому просторі*: колективна монографія / Л.В. Герасименко, В.Ф. Моргун. Кременчук, 2020. С. 216–230.

3. Кузнецова Н.Б. Творчість та креативність: багатоаспектний контент. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 110–114.

4. Куркіна С.В., Журавльов В.М. Професійна компетентність як фактор здатності до праці. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. № 178. С. 120–125.

5. Ліпін М. Творчість та креативність: способи людського існування. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2019. № 1. С. 79–91.

6. Пономарьов О., Черемський М. Творчість як важлива умова становлення особистості. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2019. № 1. С. 56–67.

7. Сіра Л.Г. Творчість як запорука щасливого життя: антропологічний підхід. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 38. С. 24–28.

8. Харченко Л. Ціннісні виміри концепту щастя у філософії Григорія Сковороди. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*. 2020. № 41. С. 327–338.

9. Berdyaev N. *The meaning of the Creative Act*. USA, Semantron Press, 2009. 358 p.

10. Guilford J.P. *Creative Talents: Their nature, uses and development*. Buffalo, New York, 1986. 326 p.

Анотація

Дранник В. А., Свідло Т. М. Потенціал творчої праці у подоланні деструктивності перманентної тривожності. – Стаття.

У статті розглядається потенціал творчої праці у подоланні деструктивності перманентної тривожності. Для розвитку будь-якого суспільства важливою є висока продуктивність праці кожного індивідуума. Це можливо лише тоді, коли людина займається діяльністю, яка їй до вподоби. Перманентна тривожність сьогодення тягне людину у глибочинь деструктивності, робить її нещасною. Допомогти вийти з такого стану може конструктивна творча праця, адже займаючись улюбленою справою, людина активізує свій творчий потенціал, отримує задоволення від процесу і результату своєї діяльності, стає щасливою сама і заряджає позитивом оточуючих. Фундаментальними у цій царині є роботи великого українського філософа Григорія Савича Сковороди. Основні принципи, закладені Г. Сковородою, знайшли своє відображення і в реаліях сьогодення. Ми репрезентуємо традиції української культури, української філософії, її насиченість етичною проблематикою, яка поступово охоплює все наукове товариство, виливаючись у вимогу етизації науки. Одним із ракурсів цього процесу є вміння орієнтуватися в потоці інформації сучасного інформаційного суспільства, не загубитися в його тотальності, вижити, та ще й в супереч всьому стати щасливою людиною.

Сенс життя кожної людини полягає в тому, щоб бути щасливою. Щастя можливе тільки тоді, коли людина прислуховується до себе і знаходить своє призначення в житті. А коли людина знаходить своє призначення і

займається улюбленою справою, то вона розкриває свій творчий потенціал.

Проведене дослідження дає нам змогу виділити орієнтири, за якими людина зможе побачити, розпізнати, акцентувати увагу на своєму призначенні знайти щастя, розкрити свій творчий потенціал і творити.

Існує нагальна потреба у розробці методик, тестів щодо знаходження первинних здібностей особистості стосовно її майбутніх талантів або схильностей та обов'язковому використанні цих методик при виборі життєвого шляху людини, трудової діяльності, прагненні до щасливого і радісного життя.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, праця, творча праця, щастя, людина, тривожність, деструктивність.

Summary

Drannyk V. A., Svidlo T. M. The potential of creative work in overcoming the destructiveness of permanent anxiety. – Article.

The article explores the potential of creative work in overcoming the destructiveness of permanent anxiety. High labor productivity of each individual is important for the development of any society. This is possible only when a person is engaged in an activity that he likes. Permanent anxiety today drags a person into the depths of destructiveness, makes him unhappy. Constructive creative work can help to get out of such a state, because doing what you love, a person activates his creative potential, gets satisfaction from the process and result of his activity, becomes happy himself and charges others with positivity. The works of the great Ukrainian philosopher H. S. Skovoroda are fundamental in this area. The main principles laid down by H. Skovoroda have found their reflection in the realities of today. We represent the traditions of Ukrainian culture, Ukrainian philosophy, its saturation with ethical issues, which gradually covers the entire scientific community, resulting in the demand for ethicalization of science. One of the angles of this process is the ability to navigate in the flow of information of the modern information society, not to get lost in its totality, to survive, and even against everything to become a happy person.

The meaning of every person's life is to be happy. Happiness is possible only when a person listens to himself and finds his purpose in life. And when a person finds his purpose and does what he loves, he reveals his creative potential.

The conducted research allows us to identify guidelines by which a person will be able to see, recognize, focus on his purpose to find happiness, reveal his creative potential and create.

There is an urgent need for the development of methods, tests for finding the primary abilities of an individual in relation to his future talents or inclinations and the mandatory use of these methods when choosing a person's life path, work activities, striving for a happy and joyful life.

Key words: creativity, creative potential, job, creative work, happiness, human, anxiety, destructivity.